

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Art. III. De Pretio justo rerum venalium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

test id publica auctoritate prohiberi, si e talibus fenestris videri possent personæ Religiosæ intra proprias aedes habitantes; vel si vicinus magnum inde ferret gravamen, & ille valde exiguum commodum, (dummodo tamen talis servitus non aperiendi fenestras, vel non attollendi muros congruo pretio compensetur.) Sic artium professores cogere possunt fabrum, verbi gratia, ferrarium, ut ex officina sua migret, si publicis lectionibus impedimento sit.

VII. Queritur quinto: Quando res eadem pluribus diverso tempore venditur, aut donatur, locatur, &c., cuius erit?

Respondeo, quod cæteris paribus, *Qui prior est tempore, potior est iure*, ex Regul. 54. in 6., Si vero uni sit solum donata, aut vendita, & alteri vendita simul sit, & tradita, & pretium solutum sit, tunc secundus emptor est præferendus, ex leg. *Quoties*, Cod. *De rei vindicatione*; & obligabitur venditor primo emptori ad interesse.

Verum tradita regula patitur aliquas exceptiones. Prima est, si prima venditio facta sit Ecclesiæ, loco pio, vel Civitati; quamvis enim illis res non sit tradita, & alteri sit deinde vendita, & tradita, prior venditio præferenda est, ex Laym. §. 4. Ratio est, quia ex leg. *ultima*, Cod. *de Sacrosanctis Ecclesiis*, dominium rei iis transfertur ante traditionem per venditionem mutuo consensu perfectam; sicut etiam per donationem, legatum, &c. Secundo, si posterior emptor, cui res est tradita, conscius erat prioris venditionis; tunc enim in pœnam fraudis poterit prior emptor intra annum a die scientiæ rem sibi vindicare: Idem dicas si res uni vendita, deinde alteri ex titulo lucrativo donationis, quamvis ignoranti, & bona fide accipienti sit tradita; quia sup-

ponitur esse in fraudem alienata. Quod si per annum a die scientiæ non repetatur a primo emptore, poterit talis donatarius illam sibi retinere, & venditor tenetur refarcire damnum emptori.

VIII. Dubitatur tamen, An si donetur res, verbi gratia equus, vel si pecunia mutuetur Titio in fraudem Creditorum ab eo, qui impar est solvendis omnibus debitis, possit Titius donatarius conscius fraudis equum, vel pecuniam sibi retinere, si intra annum non repetatur a Creditoribus?

Respondeo certum esse, quod non possit, si ad id positive cooperatus sit, puta consulendo, &c., quia qui ad injustitiam cooperatur, reus est restitutionis; Si tamen non cooperatus sit, communior, & probabilior sententia docet, quod etiam teneatur, quia licet non cooperetur suadendo, & impellendo, cooperatur consentiendo, & acceptando; Less. tamen cap. 20. num. 168. putat, quod non teneatur, quia donatarius in sui commodum id solum permetteret, (quod videtur licere,) non tamen ad id induceret.

ARTICULUS III.

De pretio iusto rerum venalium.

- I. *Pretium rei iustum triplex est, Legale, Vulgare, & Conventionale. Quodnam in pretio vulgari dicitur Summum, Medium, & Infimum? Iustum pretium ex quinque capitibus crescere, aut decrescere potest.*
- II. *Num possint ultra taxam vendi res notabiliter meliores, dummodo non segregentur a vilioribus? Quid de vino aqua diluto?*
- III. *In subbatione pretium crescit, aut decrescit pro medietate valoris rei, si procedatur sincere; Sicut etiam relate ad res, qua per prox-*

- proxenetas per vicos discurrētes venduntur.
- IV. Qui aliquid vendendum accipit, assignato pretio, quandonam possit excessum talis pretii sibi retinere? Quid de Sartoribus, quibus pars pretii dicitur a Mercatoribus relaxari?
- V. Num possit aliquid sibi retinere pro suo labore, qui rem alterius vendendam suscepit? Et quid si promiserit illam gratis se venditurum?
- VI. Merces ultronea vilescunt pro tertia, & aliquando etiam pro dimidia parte.
- VII. Qui merces vendit ad creditum, potest illas vendere pretio justo summo citra usuram; Num possit etiam aliquid accipere pro lucro cessante, vel pro periculo proximo amittendi sortem? Num possit quis emere aliquando merces minoris ob solutionem anticipatam?
- VIII. Num possint citra usuram emi minoris, quam contineant apodixa, seu credita immatura?
- IX. Non potest aliquid carius vendi, eo quod sit valde utile emptori; potest tamen sic vendi, si venditor ex ejus amissione grave incommodum pariatur.
- X. Qui est ignarus valoris rei, quam vendit, si dicat se donare excessum pretii, quod recipit a vendente, invalide donat: Quando autem communiter ignoratur valor rei, potest emi, quanti communiter aestimatur, etiam ab eo, qui conscius est talis valoris.
- XI. Pro foro externo non est rescindendus Contractus, nisi laeso sit ultra dimidium; at pro foro interno, si laeso sit notabilis, reducenda est ad aequalitatem.
- XII. Quonam pacto citra injustitiam emi, vel vendi res potest cum pacto redimendi, aut retrovendendi? Quid de Contractu, qui dicitur Go-

dere a Godere?

XIII. Contractus Mobatra quandonam est injustus? Et quando est justus, sed scandalum prabens, & a Christiana charitate alienus?

I. **C**ertum est, pretium non esse desumendum a rei nobilitate, sic enim musca magis valeret, quam aurum, eo quod illa sit animata, & nobilior; sed desumendum ab aestimatione rei in ordine ad humanam utilitatem, & necessitatem. Triplex autem cujusque rei pretium justum datur, Legale, Vulgare, seu naturale, & Conventionale; Legale dicitur, quod a lege vel Reipublica, vel Principis, aut alterius auctoritatem habentis taxatur; Et ad illud etiam Ecclesiastici tenentur, quamvis non quoad vim coactivam, sed directivam, quatenus jure naturæ debent illo pretio vendere; quin tamen possint a laicis puniri, si contraveniant, ut notant Sanch., & Trull.; Vulgare, seu naturale dicitur, quod valet juxta vulgarem, & communem aestimationem prudentium, attenta multitudine, vel penuria rerum, abundantia pecuniæ, multitudine, vel paucitate emptorum, &c. Differt autem Legale a Vulgari, quia illud consistit in indivisibili, hoc vero suscipit magis, & minus: Et ideo triplex apud Doctores datur justum pretium vulgare, scilicet Infimum, Medium, & Supremum: Ut si res communiter vendatur vel nonaginta quinque, vel centum, vel centum & quinque, Primum dicitur pretium infimum, Secundum medium, Tertium summum, ut exemplificat Filliuc. apud Dian. part. 3. tract. 5. resol. 112., Vel si pretium summum sit undecim, medium decem, & infimum novem. Non est autem universim verum, quod pretium summum possit esse decima pars pretii medii, ut si pretium medium sit centum, summum sit centum & de-

& decem; aliter, ut advenit idem Dian., Mercatores, qui vendunt pecunia numerata merces pretio medio centum, possent ab usura excusari, si credito venderent centum & decem, id est pretio summo. Demum pretium Conventionaliale est illud, in quo partes conveniunt sine dolo, & fraude; Quod habet tantum locum in rebus voluptuosis, & quæ pertinent ad ornatum; ut sunt lapides pretiosi, falcones, &c., non in rebus necessariis, ut notat Dian. part. 1. tract. 8. resol. 56. Salon. tamen apud Trull. docet id verum esse de rebus raris, ut si vendatur adamas rarus, Chrysolithus, equus formosissimus; nam lapides pretiosi, equi, & similia regulariter non habent raritatem, ob quam possint ad arbitrium vendi quanti plurimi, aut emi quanti minimi.

Notat autem Less. cap. 21. num. 13., & Dian. apud Trull. lib. 7. cap. 20. dub. 2., quod si Magistratus esset notabiliter negligens in mutanda taxa pretii, possint tunc res vendi pretio vulgari, quia lex illa censetur iniqua, si evidens sit negligentia, aut constaret Magistratum esse vel corruptum muneribus, vel male instructum de circumstantiis mercium, vel ex odio eumentium, aut vendentium taxasse pretium. Pariter quando communiter violatur taxa, Principe sciente, & non puniente, taxa non obligat, quia censetur Princeps in lege dispensare.

Notandum præterea, pretium iustum crescere, vel decrescere ex quinque capitibus, Primo ex parte rei venditæ, si scilicet sit abundantia, vel penuria, Secundo ex parte pretii, si sit abundantia, vel penuria pecuniæ; Tertio ex parte emptorum, vel vendentium, si sit eorum paucitas, vel multitudo. Quarto ex parte expensarum, & periculorum in asportandis mercibus. Quinto ex parte modi venden-

Pars IV.

di, ut si vendantur ad minutum, vel solutione pretii anticipata, quando est periculum recuperandi pretium, &c., vel cessat aliud lucrum ex tali pecunia, dummodo id manifestetur emptori.

II. Queritur nunc primo, An si pretium, quo venduntur boves, verbi gratia, vel triticum, sit taxatum, & Petrus habeat boves, vel triticum longe præstantiora reliquis, possit ultra taxam ea vendere?

Respondeo Salas negare apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 52., tum quia taxa est imposita pro omni genere talium rerum; tum etiam quia aperiretur ostium, ut quilibet dicere posset res suas esse notabiliter præstantiores. Verum Molin., Regin. cum eodem Dian. affirmant, dummodo excessus in bonitate sit notabilis. Ratio est, quia sicut si triticum esset corrosus vermicibus, & longe deterius illo, quod communiter venditur, deberet minui pretium; ita si sit longe præstantius, debet pretium augeri. Notat tamen Filiuc. apud Dian. loc. cit. resol. 35., quod si sit pretium taxatum pro fructibus, carnibus, piscibus, &c., peccaret venditor, & ad restitutionem teneretur, si seligeret bonos, ut cariiori pretio venderet, & reliquos venderet pretio taxato. Ratio est, quia pretium taxatum est pro utrisque permixtum. Putant tamen Homob., & Salas apud Dian. loc. cit. resol. 51., & resol. 80. non peccare, qui vendit vinum aqua dilutum descendendo in pretio quantum pretio mediocri cum eo vitio valet, quod emptori non manifestat, dummodo venditor inde nullum damnum patiat, eo quod sit brevi illud consumpturus; & dummodo id non sapius fiat; quia sic minueretur pretium commune vini non mixti aqua; cum enim non agnoscant emptores mixtionem aquæ, existimant minui pretium commune, & ideo nolunt emere ab aliis vinum majori pretio,

F

tio,

rio, unde aliis venditoribus inferretur
damnum, & iniustitia.

III. Queritur secundo: Quodnam sit
pretium iustum in subhastatione?

Respondeo, Bonac. hic num. 21. a-
pud Dian. loc. cit. resol. 55., & Tambur.
lib. 8. tract. 3. cap. 7. sentire, quod sub
hasta res tanti valeat, quanti vendi potest,
quia ista est praxis timoratorum. Sed
communius, & verius cum Salon. docent,
quod si res valeat, verbi gratia, centum
pretio mediocri, iustum pretium infimum
in subhastatione sit quinquaginta, & iustum
pretium summum sit centum quinquaginta,
(& idem docet Trull. de rebus, quæ per
proxenetas per vicos discurrentes privati-
m venduntur,) dummodo tamen in venditione
procedatur sine fraude, & dolo, non tamen
si venditor occulter rei defectus, vel si
innittat fictos emptores, qui simulent
emere, ut res carius vendatur; vel si
emptor alios subornet, aut precibus valde
importunis, vel vi, aut metu illos inducat,
ne offerant majus pretium, ut ipse vilis
emat. Non peccat tamen probabiliter ex
Dian. loc. cit. resol. 76., contra nonnullos
oppositum sentientes cum Tamb. loco lau-
dato, si emptor in publica licitatione roget
amicos, ne offerant plus certa quantitate,
ut possit illam rem emere pretio iusto,
licet infimo. Ratio est ex Petro Navarro,
quia non quodcumque monopolium mercatorum,
ut non nisi certo pretio emant, est iniquum,
si revera illud est iustum pretium; in casu
autem dicto emptor non inducit caritatem,
sed utitur industria non fraudolenta, ut
sibi res iusto pretio detur timens excessum
illius.

IV. Rogabis hic, An qui aliquid
vendendum accipit assignato tanto pretio,
verbi gratia, centum aureorum, si illud
vendat pluris, scilicet centum viginti
aureis, possit excessum illum sibi retinere?

Respondeo cum communi apud Trull. dub. 3. negative, nisi saltem taceat
dominus id illi significarit, aut nisi rem
illam sibi eo pretio emisset, antequam
ageret de venditione, unde exponatur
periculo vendendi vilis, quod periculum
compenset spe vendendi carius. Et ratio
est, quia assignatio talis pretii est facta,
ne res infra, non vero ne supra vendatur.
Verum Angelus V. *Emprio* cum Busemb.
hic probabiliter putat, quod si quis accipiat
aliquid vendendum infimo, vel mediocri
pretio, possit retinere excessum, si ex sua
industria vendat rem illam pretio rigoro-
so; secus vero si quid detur famulis
Mercatorum vendendum omni meliori modo.

Rogabis secundo; An Sartores, qui pro
aliis emunt pannum, possint a mercatoribus
accipere partem pretii, quam iis remittunt
mercatores pro qualibet ulna, eo quod ex
sua officina illud emanet?

Respondeo, Filliuc. & Dian. loc. cit. resol. 26. contra Salas affirmare; dum-
modo fideliter agant negotium eorum, pro
quibus merces emunt, ita ut non pluris
vendatur iis merx, quam valeat, & quam
alteri cuicumque venderetur. Ratio est,
quia nullum inde damnum provenit domino,
& mercatores rationabiliter illam partem
pretii donant Sartoribus, qui frequentando
eorum officinas dant iis ansam lucrandi.
Salas tamen probabilius id negat, quia
mercatores falso dicunt se aliquid remittere,
ut alliciant.

V. Rogabis tertio; An si rem alterius
suscepisti vendendam, poteris iuste aliquid
tuo labori proportionatum accipere?

Respondeo cum Tambur. cap. 7. §. 9. posse,
si non dixisti te gratis venditurum; si
autem dixisti expresse te gratis laboraturum,
docet quidem Fagund., quod adhuc possis
iuste pretium laboris tibi retinere, quia
lupposita

posita illa promissione interserviendi gratis, infidelis potius eris, quam iniustus, si laborem tibi compenses, cum nemo teneatur servire gratis. Sed verius dicendum cum Tambur., quod non possis id iuste; tum quia cum decepteris dominum, dicendo servire gratis, teneris servare illum indemnem; facile enim ille reperisset alium amicum, qui gratis venderet; tum etiam quia si gratis exhibuisti famulatum tuum, non potes deinde pretium accipere propter id, quod gratis donatum est.

Dices cum Lug.: Qui promittit usuras, non tenetur eas solvere, quia mutuans non habet jus ad illas; Sicut nec tenetur, qui promittit vendere rem pretio iniusto; ergo nec qui promittit servire gratis.

Respondeo, nego consequentiam; quia in primis casibus nullum habet jus ille ad usuras, & ad pretium iniustum, cum a nemine possit id accipere ex illis titulis; at in ultimo casu potest venditor titulo donationis accipere gratis tuum famulatum; unde si a te decipiatur, debet servari indemnis, ut notat Tambur. de Sacrific. Missæ lib. 3. cap. 1. §. 3. num. 57. Et ideo Sacerdos, qui promittit pro exiguo stipendio missam celebrare, tenetur ad id ex iustitia, si dominus alios reperisset, qui gratis tali stipendio celebrarent, ut idem Tambur. notat ex Decreto Sacrae Congregationis contra Suar.

VI. Quæritur tertio: Quodnam sit iustum pretium mercium ultronearum?

Respondeo cum Less., Bonac., & aliis apud Dian. loc. cit. resol. 53. merces ultroneas vilescere pro tertia parte, ita ut si pretium iustum illarum in officina sit, verbi gratia, sexaginta, quando quis eas emit rogatus a venditore, possit eas emere quadraginta; Immo Rebel., Sal., Cajet., Palat. apud eundem Dian. putant, vilescere

etiam pro dimidia parte, unde res illa possit iuste triginta emi; quia talis modus vendendi indicat copiam mercium, & paucitatem emptorum. Verum Trull. putat, non posse in iis certam regulam assignari, sed iudicandum esse ad arbitrium prudentis viri attentis circumstantiis; nam quando magna est copia mercium, multitudo vendentium, & paucissimi sunt emptores, possunt etiam ultra dimidium vilescere merces ultroneæ, ut pretium iustum sit id, in quo partes conveniunt; ut accidit anno 1609., quando Neophyti, seu los Moriscos mandato Philippi Tertii ex Hispania expulsi sunt: Disertius Moya part. 2. tract. 5. disputat. 1. quæst. 3. §. 4. docet, in his casibus communiter res parvi aestimari, & sic pretium illarum non esse illud antiquum, sed quod nunc habent, sicut quando navis onusta advenit, vilescit pretium ex copia rei hic & nunc.

Illud certe observandum, ne quis facile inducatur ad ditescendum ex miseris alienis, ut velit vilissime emere, eo quod alter maxime indigeat, cum ex hoc uno capite usurae sint illicitæ: Sicut enim mutuarius ex necessitate mutui offert usuras, ita ex necessitate aliquando pauperes vendunt res suas vilissimo pretio; Christiana autem caritas refugit ab his oblationibus accipiendis, suadetque, ut mutuemus gratis, & emamus pretio iusto. Notat tamen Caram. apud Moyam laudatum, quod sicut quando rogatus emis, vilius emis, videlicet rem valentem centum emis quinquaginta, ita si rogatus vendis, potes centum quinquaginta vendere, immo aliquando biscentum.

VII. Quæritur quarto, An liceat vendere pluris ad creditum, seu dilata solutione, quam vendi res soleat pecunia numerata?

Respondeo universim esse usuram, si vendatur ad creditum res pluris, quam

quam sit ejus justum pretium rigorosum; si vero vendatur res ad creditum pretio justo rigoroso, quæ tamen pecunia numerata pretio justo infimo venderetur, non committitur ulla iniustitia; ut docet Lug. de Empt., & Vendit. num. 104. Notat tamen Dian. part. 1. tract. 8. resol. 22. apud Trull. dub. 18. in aliquibus casibus posse ad creditum res vendi ultra pretium justum rigorosum. Primo scilicet ratione lucri cessantis, vel damni emergentis; Verbi gratia, si ex defectu pecuniæ cogar solvere meo creditori interesse, vel cogar abstinere a negotiatione, & lucro, quod cæteroqui facerem cum illa moneta, vel si ut emptori gratum faciam, non conservo rem illam vendendam carius alibi, vel alio tempore: Debeo tamen id aperire emptori, qui forte alios venditores adiret, ne tantum pretium solvat; Secundo, ratione periculi proximi amittenda sortis, ex Less. lib. 2. cap. 21. num. 34. apud Dian. resol. 57. contra Navar., & alios, dummodo dicat emptori se illo titulo aliquid accipere; Præsertim si dubium sit, an id illi placeat; nam forte nollet eo titulo aliquid dare; Quod si quæras, quale erit propter hoc periculum pretium justum? Respondet Less. esse, quod tu libenter, & rationabiliter alteri dares ad redimendum tale periculum. Tertio, quia sic vendendo multiplicantur aliquando emptores, & sic crescit pretium mercium.

Dubium etiam est, An possit quis emere minoris anticipata solutione, quando aliqua res eo modo emi solent, ut lana, triticum, vinum, cafeus, sericum, frondes, mori, &c.?

Respondeo cum Dian. part. 1. tract. 3. resol. 22. contra Valent. affirmative; ita scilicet ut non solum possint sic emi infimo pretio justo, sed etiam aliquando minoris infimo, propter rationes adductas, Primo quidem pro-

pter lucrum aliquod forte cessans, aut damnum emergens; Secundo, propter periculum non recipiendi tempore suo merces, aut non sinceræ; Tertio quia sic emendo multiplicantur venditores, & sic minuitur pretium vulgaris mercis; Quarto, quia sic emendo facile rogaris emere, ita tamen ut in gratiam venditoris emas, & sic ultronearum mercium pretium etiam ex hoc capite minuitur; Quinto, quia aliter merces si omnes emerentur numerata pecunia tempore traditionis, vilius venderentur propter earum multitudinem, & propter necessitates vendentium, ratione quarum emptores rogarentur, præsertim ad evitandos sumptus in iis conservandis. Ubi advertit Bonac. hic num. 20., hinc non sequi, quod universim per se simpliciter possit res aliqua emi minoris credito, quam valeat pecunia anticipata; quia hoc est virtuale mutuum, ex quo certe non potest percipi lucrum.

Notandum tamen cum Salon. apud Trul. dub. 9., venditionem istarum mercium anticipatam aliquando esse perfectam, itaut anticipato detur pro iis pretium; sicut quando emitur vinum in vinea, lana in ovibus, & oleum in oliva, triticum in herba, folia mori in arbore; Et in tali casu emi potest justo pretio, etiamsi infimo, res, vel jus in illam, itaut lucrum, vel damnum rei cedat emptori, non venditori, & ideo dicitur venditio perfecta: Aliquando venditio anticipata est imperfecta, quia scilicet emens dat pecuniam anticipato non taxando pretium rei, & vendens solum promittit rem, ejusque dominium pro tempore futuro; Et in tali casu lucrum, vel damnum rei cedit venditori, & pretium taxandum erit tempore traditionis, quanti tunc res æstimabitur, itaut non sumatur pretium rigorosum, aut infimum, sed medium, ut servetur æqualitas.

Hinc

Hinc fit, licitum esse etiam hunc Contractum emptorium, Do tibi mille aureos, vel solvendo tempore messis in tritico pretio, quod nunc determinetur prudentis arbitrio, vel solvendo tempore messis in tritico pretio tunc frequentius currenti, vel quod fit inter rigorosum, & infimum.

Non potest tamen fieri Contractus emptorius dando pecuniam pro tritico consignando tempore messis, itaut eo vilius ematur, quo majus tempus intercedit inter consignationem pecuniæ, & tritici; quia sic propter dilationem, seu propter mutuum, habetur lucrum.

Notandum secundo, quod quando emptor emit anticipato ex tuo fundo, verbi gratia, decem modios tritici, vel ex tuo oliveto decem coros olei, si venditio sit perfecta, & fundus non reddat decem, non poteris obligari ad ea supplenda; nam sicut si reddat duodecim, omnia duodecim sunt emptoris, ita si reddat octo, non teneris supplere: Si vero venditio sit imperfecta, Garz., & Salon. putant, quod Contractus sit usurarius, si venditor obligetur supplere, si ea non habeat, seu si obligetur dare decem modios tritici, quando solum octo proveniunt ex suo fundo. Ratio est, quia qui rem, quam vendit, non habet, non tenetur restituere, nisi pecuniam, quam accepit; cum non habeatur in tali Contractu, nisi emptio. Unde si hic obligetur ad quarendos decem modios, quos non habet, obligaretur ad aliquid pretio æstimabile ultra sortem principalem, quod est usura. Si tamen conditionate obligetur ad dandos decem modios, si habeat ex suo fundo, secus vero ad reddendam eandem pecuniam, Contractus non esset usurarius.

VIII. Quæritur quinto, Utrum chirographa, seu apodixæ, hoc est credata immatura, emi possint minoris,

quam contineant? Verbi gratia, si Petro debeat Cajus centum solvenda post annum, poterisne tu illa emere nunc nonaginta quinque?

Respondeo cum Trull. dub. 10. & Dian. resol. 49., quod si ea debita non sint solvenda sine expensis, & molestiis, procul dubio possunt minoris emi, prout æstimantur tales molestiæ, expensæ, vel incertitudo debiti; & sic non solum debita in futurum solvenda, sed etiam quæ de præfenti solvenda essent, possunt emi minoris. Si vero ea debita in futurum solvenda sunt facilis solutionis, & omnino certa, & liquida, putant communiter, quod sit usura palliata emere illa minoris: Quamvis Sanch. in Consil. part. 1. lib. 1. cap. 7. disput. 17. cum Azor., Salon., Cajet., Sà, Trull., & Tambur. lib. 8. tract. 3. cap. 7. §. 8. putet probabilem esse oppositam sententiam, quod id liceat; quia pretium justum rei pensandum est secundum communem æstimationem; atqui juxta communem æstimationem magis æstimatur pecunia præfens, quam jus ad pecuniam habendam post annum; ergo potest tale jus emi minoris pecunia numerata. Et ratio a priori videtur esse, quia centum aurei, qui nunc habentur, ex nunc possunt esse utiles; jus vero ad centum habendos post annum non est utile per totum hunc annum. Ad rationem in contrarium respondent, talem contractum non esse mutuum palliatum, sed esse venditionem veram, ut proinde si jus illud ad centum quantumvis liquidum forte pereat, emptori pereat, non venditori; Nec est novum, quod ematur jus ad rem, sicut emitur, verbi gratia, jus transeundi per viam; Et ideo Dian. cum aliis docet, quod etiam ab ipso debitore possint ea minoris emi.

Sed prima sententia tenenda est; quia talis emptio videtur esse potius mu-

mutuum virtuale, supposito; quod non cesset lucrum in emente, & periculum amittendi sortem sit remotum; & ideo jure merito proscrip̄ta est ab Innoc. XI. thesis 41. dicens: *Cum pretiosior sit numerata pecunia, quam numeranda, & nullus sit, qui non minoris faciat pecuniam presentem, quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem a mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* Qua de re plurima diximus in Trutina thesium damnatarum exponendo hanc thesim, & quadragesimam secundam ab Alexand. VII. proscrip̄tam, quæ habet: *Licetum est mutuari aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

Rogabis, An si sciam debitorem non esse solvendo, possim chirographum, vel debitum illud vendere pretio currenti iis, qui id nesciunt? Respondetur negative, quia teneor manifestare vitia occulta rei, quæ venditur, ut si venderem agrum sterilem; quicquid in contrarium dixerint nonnulli apud Lefs. lib. 2. c. 21. dub. 10.

IX. Quæritur sexto, Utrum vendi possit res aliqua, puta domus, vel vinea carius, eo quod sit utilis emptori?

Respondeo cum Bonac. num. 27. negative, quia venditor non potest vendere rem carius propter aliquid, quod suum non est; hæc autem utilitas non est sua; ergo. Potest tamen aliquid carius vendi propter affectum specialem, quem habet venditor ad rem illam, qua se privat in gratiam emptoris (ut notat idem Bonac. num. 15.) unde si pretium sit a Principe taxatum, adhuc poterit pluri vendi, quia pretium constitutum a Principe est super re secundum se, non habita ratione affectus specialis venditoris ad ipsam, vel damni subsequenter, &c.; Debet tamen venditor ex Laym. cap. 17. num. 10., & Lefs. emptorem mone-

re, quod ultra pretium justum aliquid recipiat ratione oblectationis, & commodi specialis, quo se privat; aliter emptorem deciperet.

X. Quæritur septimo, An qui gemmam emit a rustico ignaro valoris illius gemmæ, possit illam emere quanti minimi, protestando quod illam emeret, verbi gratia, uno aureo, ita ut si valeat mille aureis, retineat eam titulo donationis?

Respondeo cum Bonac. num. 6. negative, quia ignorantia venditoris non minuit pretium rei, & res non potest vendi minoris quam valet, invito venditore: Quare etiamsi rusticus dicat se donare, invalida est donatio, quia involuntarie donat, cum nesciat gemmæ valorem; ad validam enim donationem requiritur perfectum voluntarium: Secus tamen dicendum, si valorem gemmæ venditor simul, & emptor ignoret; tunc enim ineunt contractum sortis, exponendo se æqualiter periculo lucri, & damni; Contractus autem sortis licitus est, quando uterque æquali periculo se exponunt.

Notant tamen Bonac., Lefs., Molin. apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 79. contra Turrian., quod si in fasce herbarum, vel lignorum, quæ venduntur, inveniatur herba magnæ virtutis ignotæ venditori, possit emptor concius talis virtutis emere fascem illum pretio currenti. Idem docent, si quis sciret in alterius fundo latere thesaurum, vel venam metalli vel fontem, &c., posse quippe ipsum emere pretio ordinario. Ratio est, quia communiter fascis ille, & hic ager non æstimatur pluri; neque enim habetur ratio de thesauro communiter ignoto. Hinc etiam inferunt, quod si in aliqua regione res aliqua pretiosa parvi æstimetur, idque ignorent incolæ, possit res illa parvo emi; ut fecerunt Hispani ementes aurum apud In-

Indos: Et si lapidario esset ignota virtus alicujus lapidis pretiosi, qui illius valorem sciret, posset emere pretio communi; Etenim in pretio taxando habenda semper ratio est æstimationis communis; Contra vero si quis ex ignorantia venderet adamantem pro vitro, non potest sic emi; quia communiter adamas non æstimatur ut vitrum, quamvis vendens putet illum esse vitrum.

XI. Quæritur octavo: An si quis in pretio deceptus fuit, possit rescindere contractum, vel repetere id, in quo læsus est?

Respondeo cum communi apud Laym. cap. 17. §. 1. omnem emptionem, & venditionem, in qua iusti pretii latitudo exceditur, esse iniquam, & per restitutionem deducendam esse ad æqualitatem, nisi liberalis datio, vel remissio ejus, qui deceptus est, saltem præsumpta, habeatur: Quando enim modica inæqualitas accidit in contractu, præsumendum, quod contrahentes velint invicem remittere; secus vero si inæqualitas sit notabilis. Verum in foro externo ad vitandam litium multitudinem tunc solum potest venditor rescindere venditionem, quando læsus est ultra dimidium, ex leg. 2. Cod. de rescindenda venditione, ut si merx, quæ infimo pretio valet decem aureis, vendita sit minus quinque: Et quamvis talis facultas in jure detur solum venditori, nihilominus communiter docent pari ratione concedendum etiam emptori, ut possit in foro externo rescindere emptionem, si læsus sit ultra dimidium; ut si merx, quæ summo pretio valet decem aureis, empta sit plus quindecim: Quamvis enim Cujacius, Abbas, Pinellus, & alii apud Laym. loc. cit., & Dian. part. 7. tract. 10. resol. 22. putent, tunc solum posse rescindi contractum ab emptore, quando plus duplo solvit,

videlicet si merx, quæ valet decem, ematur plus viginti, sicut in venditione læsio debet esse infra dimidium; At communius cum Molin., & aliis docent rescindi posse, etiam si plus quindecim ematur merx, quæ valet decem, sicut in venditore decepto consimilis læsio dat jus ad rescissionem contractus. Idemque dicendum in aliis contractibus, puta permutatione, locatione, emphytheusi, &c.

Dubitarunt aliqui, An in foro etiam interno idem servandum, ut tunc solum detur obligatio restitutionis, quando læsio est ultra dimidium? Affirmavit Bald., & alii apud Sal., eo quod excessus pretii retineatur auctoritate judicis; Gerson etiam docuit lesionem citra dimidium, in contractibus esse contra jus naturæ, non tamen obligare ad restitutionem, quia talis contractus est validus. Sed communiter docent has sententias esse improbables, tenerique lædentem ad restitutionem, id exigente justitia; Unde Apoll. 1. ad Thessal. 4. dicit: *Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.*

XII. Quæritur nono: An possit res emi, vel vendi cum pacto redimendi, aut retrovendendi?

Respondeo, certum esse id licere, itaut retrovendatur vel eodem pretio, si sic pactum ineatur, vel pretio, quod æstimabitur tempore retrovenditionis, si nullum præcessit pactum; ut putat Tambur. cap. 7. §. 8. num. 21. Ratio est, quia talis contractus de se nullam continet injuriam, servatis servandis; Sicuti igitur, ut dicemus quæstione sequenti art. 14. quæstio 6., licitus est Censuræ redimibilis cum pacto saltem implicito retrovendendi, ita licita est emptio rei cum pacto retrovenditionis.

Notandum tamen, quod si pactum sit

fit in favorem emptoris tantum, eo quod is solum possit repetere pretium quandocumque libuerit, res, quæ, verbi gratia, valet sexaginta, vendi debet pluris, quam valeat, videlicet, ut nonnulli putant, tertia parte pluris, nempe octoginta; Si vero sit in favorem venditoris tantum, eo quod ad arbitrium possit rem suam sibi reassumere, restituto pretio, res debet vendi minoris quam valeat, videlicet quarta parte minoris, hoc est quadraginta quinque circiter; Si demum sit in favorem utriusque, itaut quilibet possit ad libitum repetere suum pretium, & suam rem, res vendi debet etiam pluris, quam valeat, minoris tamen, quam si fiat pactum in favorem solius emptoris; ut notat Trull. dub. 14; quia semper majus beneficium est emptoris, quod possit rem, quæ semper est in promptu, restituere ad arbitrium, quam venditoris, quod possit restituere pecuniam, quam non facile habere potest, & ideo vendi posset res decima parte pluris, quam valeat, puta sexaginta sex.

Plures tamen condiciones in hoc contractu requiruntur. Prima, ut habeatur vera intentio emendi, & vendendi, (aliter esset usura palliata) & ideo pretium debet esse iustum; Proinde si Emptor rem illam alteri vendat, non potest primus venditor rem illam sibi vindicare, quia posito quod vendiderit, non habet amplius jus in rem, sed in personam; Secunda, ut fructus rei pertineant ad emptorem, cujus res est, & cui perit, si forte pereat; Proinde potest talis res locari eidem venditori, & tunc fructus pertinerent ad venditorem. Tertia, ut contractus emptionis, & locationis non sit immoderatus, ne sit usura palliata; Proinde non est habenda ratio pecuniæ, videlicet ut quinque, verbi gratia, pro centum exigantur,

sed habenda est ratio fructuum, qui percipi possunt a re empta, & locata, demptis expensis, & molestiis. Quarta, ut non vendatur res pretio riguroso cum pacto, quod eadem retrovendatur eidem personæ pretio infimo; hic enim contractus, qui dicitur Mohatra, vulgo Stocco, est usurarius, ut dicemus quaestio sequenti. Verum, ut notat Dian. part. 1. tract. 8. resol. 58., & 33. ex Trull. si venditor volens mutuare pecuniam velit vendere rem credito pretio riguroso, prævidens, quod ille sit retrovenditurus alteri rem pretio infimo pecunia numerata, non peccat contra iustitiam, si ad id illum non obliget, ne implicite quidem.

Ex quibus sequitur, quid dicendum de contractu, qui vulgo dicitur *Godere a godere*, quando scilicet tu das Titio domum valentem centum, & Titius dat tibi centum, itaut ad arbitrium utriusque possit quilibet rem suam reassumere? Procul dubio contractus hic dicitur a Juristis Antichristis esse usurarius, quatenus tradenti pecuniam nullum lucrum cessat, & interim percipit fructus ex ea domo, qua fruitor, ut notat Azor. apud Bonac. punct. 7., & apud Dian. resol. 82.: Nihilominus si per huiusmodi contractum habeatur vera emptio cum pacto retrovenditionis pretio iusto, non haberetur mutuum virtuale, atque adeo nec usura. Et ratio a priori est, quia per contractum venditionis transfertur dominium rei in emptorem, qui subit ejus rei periculum, si forte pereat; unde nil mirum, quod res ea possit eidem domino fructificare; Secus vero si non habeatur venditio, ut dicemus etiam quaest. seq. art. 4. quaest. 6. Debet tamen in hoc, ut diximus, res vendi decima parte pluris, quam valet, verbi gratia, domus valens centum debet vendi centum, & decem, cum majus sit beneficium em-

emptoris, quod possit rem restituere ad arbitrium alterius, quam venditoris, quod possit ad arbitrium alterius restituere pecuniam, quæ non semper in promptu est.

XIII. Quæritur decimo, Utrum venditiones reciprocae ejusdem rei licita sint, quas Hispani vocant Mohatras; Verbi gratia, si Titius indigeat centum aureis, & petat mutuos a mercatore, potestne mercator vendere illi credito, verbi gratia, pannum pretio rigoroso, puta centum & decem, ut illud vendat alteri pecunia numerata pretio infimo justo, videlicet centum, & sic habeat centum aureos, quibus indiget; quod si careat novo emptore, exhibeat se mercator ad iterum emendum idem pannum centum aureis, cum ipse vendiderit centum & decem?

Respondeo cum communi, quod si mercator vendens pannum credito centum & decem ineat pactum cum Titio, ut sibi revendat illud pecunia numerata centum aureis, certe talis contractus sit illicitus, & manifeste usurarius; unde proscripita est ab Innoc. XI. propos. 40. dicens: *Contractus mohaira licitus est etiam respectu ejusdem persona, & cum contractu revenditionis prave inito cum intentione lucri; quam fuisse expendimus in Trutina thesium damnatarum; Si tamen non habeatur pactum retrovenditionis, sed detur a mercatore facultas Titio, ut revendat pannum pecunia numerata cui maluerit, in tali casu putant multi apud Less. cap. 2. dub. 16., quod intercedat usura palliata, quia ea intentione venditur pretio summo, ut retrovendatur sibi pretio infimo pecunia numerata, cum non facile reperiat alter emptor: Less. tamen cum Navar. apud Dian. part. 1. miscel. resol. 58. docet posse in tali casu palliatam usuram non intercedere, si talis contractus retro-*

Pars IV.

venditionis ne implicite quidem ineatur, quando scilicet facile poterit emptor habere ab alio pecuniam numeratam, qua indiget; Sic enim mercator justo pretio vendidit, quamvis vendiderit pretio rigoroso, & justo etiam pretio redimit, si sibi offeratur redimendum pretio infimo.

Notat tamen Less., quod quamvis sine injustitia, & usura palliata possit sic vendi pannum, & redimi a mercatore, tamen talis contractus sæpe non vacat culpa. Primo enim peccare potest mercator contra charitatem cogendo miserum ad emendum pannum, quo non indiget cum tanto impendio, cum possit illi succurrere dando mutuum; Secundo, propter malum exemplum, & scandalum, quod datur, cum talis contractus habeat speciem usuræ, & contractus mohatræ ab Innoc. XI. damnati.

ARTICULUS IV.

An monopolia, & negotiatio sint illicita?

- I. Monopolium est unius venditio, & quadrupliciter contingere potest.
- II. Si venditores conspirent in pretium justum rigorosum, solum peccant contra charitatem; sicut si emptores conspirent in pretium infimum. Qui tamen malis artibus ad id inducunt mercatores, peccant etiam contra justitiam.
- III. Probabilius contra justitiam peccant, qui omnes merces alicujus generis emunt, ut carius illas vendant. Num peccent, qui hæc emunt postquam cives sibi necessaria paraverunt?
- IV. Injustum est monopolium, quando quis impedit malis artibus merces, ne in Civitatem advehantur, ut carius vendat res proprias; Sicut

G quan-